

מדינת ישראל
 משרד הרווחה והשירותים החברתיים
 האגף לשירותים חברתיים ואישיים
 השירות לרווחת הפרט והמשפחה

ברוכות וברוכים הבאים לכנס הועידה השנתית לענייני נשים, משפט ומשפחה בישראל.

יום זה הוא יום עיון מיוחד, יום המפגיש בין השטח לאקדמיה, בין המחקר לבין הניסיון בפועל.

סוגיית המשמורת והחזקה הינה סוגיה המעסיקה את החברה הישראלית, כמו החברה המערבית כולה מזה מספר שנים.

אנו פקידי הסעד לסדרי דין, לשעבר, קיימנו מספר ימי עיון בסוגיה זו, מתוך כוונה להכיר וללמוד את המושג משמורת משותפת.

פגשנו אבות ואימהות חברי ארגונים, פגשנו שופטים ומשפטנים פסיכולוגים קליניים לילדים ואתכן העו"סיות לעניין ס"ד, אשר הבאתן בפני האחרים משפחות, התלבטויות ואת הניסיון.

גם יום זה הוא תולדה של מושב מקצועי בנושא משמורת משותפת בו ניתנה לי הזכות להציג לצידה של פרופסור רות הלפרין קדרי.

זה לא סוד, כי פרופסור קדרי ואנוכי מחזיקות בעמדות מקצועיות שונות. אבל שונות אינה מצדיקה התעלמות האחד מהשני ושונות לא יכולה להרשות לעצמה לאפשר בורות ובעיקר אסור לשונות לתת יד לחוסר כבוד והידברות.

שונות חייבת לעודד הקשבה, הרחבת ידע, סובלנות ובעיקר כבוד הדדי ושיח מכבד.

ועל כן אני מודה ומעריכה מאוד מקצועית את פרופסור קדרי אשר הזמינה אותנו "אנשי השטח והניסיון" למפגש מרתק עם האקדמיה והמחקר. שכן המחקר מבקש להעיד על הכלל, והכלל לעיתים מוביל לחקיקת חוק, אבל אצלנו המדיניות תמיד תישאר "כל מקרה לגופו".

אני מבקשת להודות לכל הרבים שעזרו וסייעו לקיום יום זה ומאחלת לכל היושבים כאן יום עיון מפרה.

מדינת ישראל

משרד הרווחה

האגף לשירותים חברתיים ואישיים
השירות לרווחת הפרט והמשפחה

סיכום דוברי הפאנל:

עו"ס סימונה שטיינמץ - עו"ס ראשית לעניין סדרי דין. ביום זה קיימת חשיבות רבה למפגש בין מחקר, משפט ובעלי הניסיון "מהשטח". בשאלת המשמורת שנידונה היום, חסרה ההתייחסות לבעייתיות במשמורת פיזית עיקרית. בעיתיות שאנו העוסקים בתחום בשטח רואים את ניצולה לרעה בעיקר ע"י אמהות אשר רואות בחזקה על הילדים בעלות וקובעות היכן כיצד ומתי הילדים יראו את בני המשפחה האחרים. מהניסיון שלנו המשפחות שמגיעות לסדרי דין הן משפחות בקצה הרצף של הקונפליקט דהינו משפחות בקונפליקט גבוה עד גבוה מאוד. ביטול חזקת גיל הרך אינה מחייבת שחלופתה תהייה משמורת משותפת.

דווקא על פי ממצאי המחקר באוסטרליה עולה חשיבות האבחון ההורה המתאים ביותר לגידול פיזי אך גם רגשי והתפתחותי ולמי מההורים יש את היכולת להיות אחראי דין על מנת לדאוג לתוכנית התפתחותית לפעוט כך שעם גדילתו יוכל ליהנות ממגורים עם שני הוריו. אין לנו אפשרות לנבא באם ביטול החזקה יגרום לעליה בסכסוכי ההורים ומעמסת עבודה על העובדים הסוציאליים. בפועל גם כיום אנו נדרשים לתסקירים בעניין ילדים מתחת לגיל 6.

עו"ד שמוליק מורן – היה חבר ועדה. מפרט את חברי הועדה אשר כללו בין היתר אנשי אקדמיה, אנשי משפט, שופטים ודיינים אנשי טיפול מתחום הטיפול בילד, פקידת סעד ראשית ארגוני אבות וארגוני נשים. לאחר דיונים רבים וראיונות אנשי המקצוע, הועדה הגישה את הדו"ח הסופי ביום 29.12.11 עם דעת רוב ודעת מיעוט. הועדה ממליצה על ביטול חזקת גיל הרך. ביטול החזקה אין משמעותה משמורת משותפת. הועדה מצאה לנכון כי יש להשתמש במונחים של אחריות הורית ובניית תוכנית הורות לאחר הגירושין, תוך כדי שמירת הרצף של הקטינים והגדרת המטפל העיקרי (מושג המוכר "כשובר שוויון").

הועדה בנתה 9 פרמטרים אשר אמורים לשמש את הערכאה המשפטית בהכרעה לגבי התוכנית ההורית. הועדה צירפה חוזה כללי אשר אמור לתת בסיס להסכם הורות לאחר הגירושין. לדעת עו"ד מורן המלצות אלו באם יאומצו יפחיתו את הסכסוכים בין ההורים.

עו"ד גליה עציון – הייתה חברת ועדה בדעת מיעוט.

לטענתה בחברה בה לא קיים שוויון מגדרי אמיתי בחלוקת התפקידים ההוריים ובהעדר שוויון השתכרות אין מקום לביטול חזקת הגיל הרך. שכן בפועל זה יגרום לילדים להיות עניים יותר ולהתחמקות ממשית של אבות לגלות אחריות הורית כולל כלכלית. מדינות אחרות במערב אשר כבר אימצו את ביטול החזקה מדווחים על עלייה במספר הסכסוכים, על כך שבפועל למרות שינוי החקיקה בפועל האמהות הן המגדלות העיקריות אחרי הגירושין אך הן עניות יותר וכך גם הילדים. בחברה בה הורים לא חולקים הורות שווה בנישואין אין מקום לחשוב כי אחרי הפירוד תתקיים הורות שווה.

מדינת ישראל
משרד הרווחה
 האגף לשירותים חברתיים ואישיים
 השירות לרווחת הפרט והמשפחה

מר אבנר הכהן פסיכולוג קליני –

לטענתו הויכוח על חזקת גיל הרך אינו דיון אמיתי בילדים אלא ויכוח מגדרי וויכוח כלכלי. הניסיון לטעון כי יש למצוא בתוך המאבק את טובת הילד הוא מופרך מיסודו שכן טובת הילד הינה שהוריו יסתדרו ויחיו יחד ולא יתגרשו. דיון בילד לא יכול להיות מוכרע בזמן נתון שכן ילד גדל ועל כן צרכיו משתנים עם הזמן. כל נושא אבחוני מסוגלות הורות הינו מעוות אין בלימודי הפסיכולוגיה מתודה של אבחון מסוגלות הורית ע"י מבחנים אישיותיים. הפניה למסוגלות הורות הינה דחייה של בית המשפט בקבלת הכרעה. המציאות הינה כי משמורת משותפת היא סוג של משפט שלמה. התעלמות מהמציאות, שקיימת הסתה וניכור הורי מול רצון נקם של הורים נרקסיטים.

רשמה : סימונה שטיינמץ

S-5

מדינת ישראל

משרד הרווחה

האגף לשירותים חברתיים ואישיים
השירות לרווחת הפרט והמשפחה

סיכום הרצאה של ד"ר ג'ניפר מקינטוש

מדובר במחקר אשר הוזמן ע"י התובע הכללי – משרד המשפטים של אוסטרליה. הוזמנו מספר מחקרים סביב שינוי החקיקה בנושא משמורת הילדים. לא ברור עד כמה ניתן להכליל את ממצאי המחקר באוסטרליה על חברות- תרבויות אחרות. צריך לשקול עד כמה ממצאים אלו מתאימים לקונטקסט החברתי והחקיקתי במדינות אחרות.

1. שני המחקרים הוזמנו על מנת לבחון את גורמי הסיכון בחלוקת שהות זמני בתדירות גבוהה. מחקר אחד התייחס לילדי בית ספר כאשר קיים קונפליקט גבוה בין ההורים. ומחקר שני התייחס לגיל הרך ותינוקות בקרב האוכלוסייה הכללית של הורים החיים בנפרד.
2. יש לבחון את המדגם והמתודולוגיה המחקרית באופן זהיר בטרם עושים הכללה על הממצאים למדגמי אוכלוסיות שונות ותרבויות שונות.
3. משמורת משותפת באוסטרלי מתכוונת למצב בו ילד שוהה בין 35% עד 50% מזמנו עם כל הורה כולל לינה. כשבאים להחליט על תדירות גבוהה של חלוקת זמני לינה של הילדים בשתי קבוצות המחקר (ילדי בית ספר בקונפליקט גבוהה ופעוטות של כלל אוכלוסיית ההורים החיים בנפרד). הממצאים מעידים על הצורך בשיקולים נוספים שיש לקחת בחשבון בטרם חלוקת זמני הלינה בתדירות גבוהה או שווה.
4. שני המחקרים הוזמנו על מנת לשפר את ההבנה לגבי סיכון פוטנציאלי או גורמי מתח שעלולים לחוות שתי קבוצות הילדים שנחקרו באם הם נמצאים במשמורת משותפת. למרות שההתמקדות הייתה בגורמי סיכון שני המחקרים התייחסו גם לגורמי הצלחה בסידורים של חלוקת זמני שהות כולל לינה כמעט שווה. הממצאים שלנו מאשרים מרחב רחב של תכונות נורמטיביות אשר תורמות ליכולת המשפחה לקיים משמורת משותפת אחרי פירוד.
5. המתודולוגיה המחקרית שלנו התייחסה לאיכות ההורות ולא למגדר ההורי. ממצאי המחקר שלנו לא תומכים בשום העדפה מגדרית לגבי ההורות לאחר פירוד.
6. ניתוח הממצאים לא התייחסו בשום צורה לגורמי תמיכה מהמשפחה כמו סבים וסבתות.

מדינת ישראל
משרד הרווחה
 האגף לשירותים חברתיים ואישיים
 השירות לרווחת הפרט והמשפחה

7. שני המחקרים מחזקים ותורמים למרחב גדול יותר של ידע מדעי קיים, בעניין היתרונות והחשיבות שיש לילדים כאשר קיימת מעורבות אוהבת ואפקטיבית מצד שני ההורים לאחר הפירוד. והחשיבות של שמירת הקשר ונוכחות של אבות ואמהות בחייו של הילד לצורך התפתחותו וטובתו. הממצאים שלנו כלל לא מערערים על ההנחות היסוד הללו.

מדובר במחקר שנמשך 4 שנים אשר כלל 131 משפחות בתוכן 240 ילדים. המחקר התבסס על ראיונות עם כל הורה בנפרד ועם ילדי בית הספר. הראיונות התנהלו בתחילת הגישור (באוסטרליה תביעת גירושין מחייבת פנייה לגישור משפחתי) חודש לאחר תחילת הגישור, שנה לאחר תחילת הגישור ולאחר 4 שנים.

הממצאים לגבי ילדי ביה"ס מעידים:

- כי איכות הקשר יותר חשוב ומשמעותי מאשר חלוקת הזמנים.
- משמורת משותפת במצב קונפליקט גבוהה קשה ומשאיר את הילדים במתח רב.
 - לילדים חשובה תוכנית חלוקת הזמנים, אך יחד עם זאת חשובה להם גמישות בחלוקה. ילדים ללא תוכנית ברורה וילדים עם תוכנית ברורה אך ללא גמישות דיווחו על מצבי לחץ גבוהים.

הממצאים בעניין הפעוטות:

- ילדים קטנים מתחת לגיל 4 אשר ישנו מעל 35% מהזמן בבתים שונים הגיבו בחוסר שקט תגובות חרדה, בכי.
- ילדים עד גיל 4 חסרי מימד זמן ואין להם יכולת להבין את מושג המחר, מושג מחזור הזמן.
- הממצאים מעידים על צורך בבניית תוכנית הדרגתית של הרחבת זמני השהות עם התפתחותו של הילד כך שמעל גיל 4 הוא יוכל לחלוק את זמנו בין שני בתים.
- הממצאים לא התייחסו לאחים והשפעת אחים האחד על השני.

S-7

מדינת ישראל
משרד הרווחה
 האגף לשירותים חברתיים ואישיים
 השירות לרווחת הפרט והמשפחה

סיכום (נקודתי) של ההרצאה של כבוד השופטת, סביונה רוט לוי -

- המקרים הקשים בבית המשפט הינם דיוני המשפחה. רמת השנאה רצון הנקם משליכה על כל הדיון.
- בעוד שבדיונים רגילים יש צורך להגיע לצדק, בדיני משפחה אתה מחויב לנסות להכריע על פי צרכי הקטין, כשאין טוב ורע והתגייסות להגנה ומתן סעד לילד.
- מרבית ההורים המנהלים משפטים מרובים (השופטת שימשה כשופטת בבית המשפט המחוזי), הינם במשבר קשה ואינם רואים את טובת ילדיהם לנגד עיניהם, אלא מונעים מתחושות נקם, שיקולים כספיים ודימוי עצמי (אגו).
- לטענתה במשפט הישראלי לא מספיק שומרים על זכויות הילד. זכותו למדור שקט, זכות לרצף, זכות להתפתחות כמו כל ילד אחר, שמיעת רצונו, זכותו לתנועות נוער, סביבת חברים וכד'.
- לטענתה משמורת משותפת היא ורסיה מודרנית למשפט "שלמה" המקל על בית המשפט להתמודד באופן ענייני ומקצועי בצרכי הקטין ובזכויותיו.
- לטענתה ריבוי חוות דעת מומחים גם היא בעיה בהתנהלות השיפוטית אשר מבקש "להתחבא" מאחורי חוות הדעת ולא להכריע מתוך הסתכלות על זכויות הילד.

רשמה : סימונה שטיינמץ

מדינת ישראל
משרד הרווחה
 האגף לשירותים חברתיים ואישיים
 השירות לרווחת הפרט והמשפחה

סיכום נקודתי של ד"ר דפנה הקר:

ילדים עד המאה ה-19 נחשבו כרכוש המשפחה ולכן כחלק מהרכוש הם היו שייכים לאבות, על כן במצבי פירוד הילדים היו נשארים עם האב.

סוף המאה ה-19 תחילת המאה ה-20 מתחילים להסתכל על חשיבות הילדות. מתגבש מושג הילד (infant), תקופת הילדות כתקופה שדורשת הגנה, טיפול השגחה, משחק ולמידה. משתנה זווית ההתייחסות לילדים כאישות בפני עצמה ולא כרכוש או כוח עבודה.

שנות ה-70 של המאה ה-20 עם התגברות התנועה הפמיניסטית מתחיל זרם הדורש את מעורבות האבות בחיי הילדים והדרישה שאבות ייקחו אחריות על ילדיהם, כלכלית והתפתחותית. הזרם הפמיניסטי "דוחף" נשים לצאת מהתלות הגברית ומעודד עצמאות בהגשמה העצמית ועצמאות כלכלית. כיום הזרם הפמיניסטי חוזר אחורה ומזגיש את חשיבות האם בחיי הילד.

מנתוני הלמ"ס על תפקידי הורות עולה כי גם כיום מרבית התפקידים ההוריים הם באחריות האישה. למרות שהחוק שונה ומאפשר גם לאבות לקחת חופשת לידה אחוז שולי ביותר של אבות משתמש בזכות זו. אחוז גבוה של אמהות מצמצם את שעות העבודה לאחר לידת הילד השני.

אחוז גבוהה של נשים וגברים (מעל 75% נשים מעל 65% גברים) מדווחים כי מרבית פעילויות הבית, כמו ענייני חינוך – מציאת מסגרת חינוכית ו/או מטפלת ובייביסיטר, בישול וכביסה נעשים ע"י האמהות.

מנתוני ביטוח לאומי 20,000 נשים מקבלות מדי חודש תשלומי מזונות ע"י ביטוח לאומי מתוכם רק 40% נגבים חזרה מהאבות.

אין בנתון זה להעיד על מספר הילדים אשר לא מקבלים מזונות.

רשמה: סימונה שטיינמן